

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку суспільства відбуваються глибокі соціальні та економічні перетворення. Прискорений розвиток науково-технічного прогресу позначився на всіх сферах діяльності людини. Процес перетворення науки в безпосередню продуктивну силу змінив характер творчості: вона набула масового характеру. У зв'язку з цим висувуються підвищені вимоги до рівня творчих здібностей особистості, яка вміє самостійно вирішувати різноманітні завдання, що постають у процесі професійної діяльності.

Активні перетворення сучасного суспільства обумовлюють зміни й у сфері освіти, що спрямовані на розвиток потреб соціуму і пропонують нові стратегії і підходи, у тому числі і в хореографічній освіті. Як зазначено в нормативно-правових і регуляторних документах (законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти), система освіти має забезпечувати фізичний, морально-духовний, культурний розвиток особистості, сприяти формуванню соціально зрілої, творчої особистості, громадянина України і світу, готувати молодь до свідомого вибору сфери життєдіяльності.

У зв'язку з підвищенням уваги суспільства до сучасної людини як до творчої особистості, змінюється місце і роль хореографії – синкретичного виду мистецтва, на який покладаються важливі освітні та виховні завдання, зокрема, задоволення потреб суспільства у навчанні і вихованні творчих, креативно мислячих педагогічних кадрів.

Інтерес сучасного суспільства до хореографічного мистецтва ставить нові вимоги і до підготовки фахівців у галузі хореографічно-педагогічної освіти, яка має бути орієнтована на виховання професіонала, здатного поєднувати в собі якості хореографа і педагога, який володіє потужним арсеналом засобів хореографії, успішно реалізовує творчі та педагогічні аспекти керівництва різними видами хореографічної діяльності учнів.

У професійній сфері конкурентоспроможність педагога-хореографа визначається не тільки його кваліфікацією, але й здібностями вирішувати професійно-предметні завдання в нестандартних умовах творчої діяльності. Високий рівень сформованості індивідуальних творчих здібностей є показником готовності до виконання учителем хореографії професійних функцій та творчої самореалізації.

Формування індивідуальних творчих здібностей – складова частина цілеспрямованого, організованого освітнього процесу, що має на меті набуття майбутніми вчителями фахових якостей, необхідних у художньо-творчій та педагогічній діяльності. Саме позааудиторна робота є важливою ланкою у системі підготовки майбутнього вчителя хореографії, яка не тільки поглиблює і удосконалює практичний досвід, але і сприяє розширенню хореографічного кругозору студентів, формуванню їхніх індивідуальних творчих здібностей, естетичного смаку і, як наслідок, підвищує мотивацію до оволодіння педагогічною майстерністю.

Філософські аспекти творчості висвітлено в працях М. Бахтіна, М. Бердяєва, В. Біблера, В. Вернадського, Г. Гегеля, Б. Кедрова, О. Лосєва та ін. Психологічні проблеми розвитку здібностей досліджували О. Леонтєв, Б. Ломов, К. Платонов, В. Роменець, С. Рубінштейн, Б. Теплов та ін. Педагогічні аспекти творчих здібностей були предметом спеціального розгляду в наукових працях Ф. Гоноболіна, І. Зязюна, М. Левітова, О. Музики, О. Рудницької, С. Сисєвої та ін. Проблема вікової періодизації творчих здібностей особистості висвітлена в роботах Б. Березовського, Р. Іванової, І. Загурської, Л. Терлецької та ін.

Дослідження психолого-педагогічних факторів, що сприяють формуванню творчих здібностей особистості, її мотивів, творчої діяльності, проводилося такими вченими, як Л. Єрмолаєва-Томіна, О. Матюшкін, В. Моляко, В. Рибалко та ін. Питання формування й розвитку творчої особистості засобами хореографічного мистецтва розглядали дослідники-хореографи Л. Андрощук, В. Богута, Н. Ветлугіна, С. Забрєдоський, С. Куценко, О. Мартиненко, О. Пархоменко, І. Поклад, О. Реброва, Ю. Ростовська, І. Сосніна, А. Тараканова, Л. Хлебнікова та ін.

Незважаючи на посилений інтерес науковців до проблеми хореографічного виховання та розвитку творчих здібностей, дослідженню педагогічних умов формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи приділена незначна увага.

Сучасне хореографічне мистецтво потребує педагогів-хореографів зі сформованими індивідуальними творчими здібностями та здатних творчо розвивати їх у дітей. Проте практика свідчить, що більшість учителів у педагогічно-хореографічній діяльності використовує традиційні форми і методи, що обмежує і збіднює діапазон творчого розвитку учнів.

У ході вивчення наукових джерел та аналізу виховної практики вищих педагогічних навчальних закладів щодо формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії встановлено *суперечності* між:

- актуальною потребою суспільства в особистостях із високим рівнем сформованості індивідуальних творчих здібностей та недостатньою розробленістю науково обґрунтованих педагогічних стратегій реалізації цієї проблеми;
- потенційними можливостями позааудиторної виховної роботи у формуванні індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії та відсутністю відповідного змістового та методичного забезпечення;
- традиційними формами й методами позааудиторної виховної роботи у вищих навчальних закладах та сучасними вимогами до підготовки майбутніх педагогів-хореографів у контексті гуманістичної парадигми саморозвитку особистості.

Актуальність проблеми, виявлені суперечності та практична значущість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з науково-дослідною темою кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Розвиток творчої індивідуальності майбутнього вчителя

хореографії засобами танцювального мистецтва» (номер державної реєстрації 0111U007559). Дослідження здійснювалося в рамках підтеми «Теоретичні та методичні засади формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії» комплексного науково-дослідного проекту «Теоретичні та методичні засади розвитку хореографічно-педагогічної освіти в Україні» (номер державної реєстрації 0115U000603). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 9 від 24.04.2012 р.) й узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні при НАПН України (протокол № 9 від 27.11.2012 р.).

Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми та вивчення освітньої практики обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів.

Гіпотеза дослідження. Ефективність формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів зростатиме на основі таких науково обґрунтованих педагогічних умов: створення креативного середовища у позааудиторній діяльності як мотиваційного чинника формування індивідуальних творчих здібностей; активізації знань студентів щодо використання потенціалу хореографічного мистецтва у розвитку своєї творчої індивідуальності; використання комплексу творчих завдань у процесі проходження педагогічної практики.

Відповідно до поставленої мети і висунутої гіпотези дослідження окреслено такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми формування творчих здібностей у науково-педагогічних дослідженнях та уточнити зміст ключових понять дослідження.

2. Розкрити особливості формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх педагогів-хореографів у позааудиторній роботі.

3. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – процес формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів.

Для реалізації основних завдань дослідження на різних його етапах використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, узагальнення філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої літератури, Інтернет-ресурсів для уточнення сутності ключових понять, виявлення стану розробленості проблеми в педагогічній теорії та практиці; *емпіричні* – діагностичні (анкетування,

педагогічне спостереження, бесіди, тестування), аналіз творчих робіт студентів для визначення вихідного рівня сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) для перевірки ефективності педагогічних умов формування індивідуальних творчих здібностей майбутнього вчителя хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів; *статистичні* – методи математичної статистики – для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних досліджуваної проблеми й експериментального підтвердження ефективності педагогічних умов формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Дослідженням охоплено 247 студентів (120 – контрольної та 127 – експериментальної груп).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше обґрунтовано* педагогічні умови формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів (створення креативного позааудиторного середовища як мотиваційного чинника формування індивідуальних творчих здібностей; активізація знань студентів щодо використання потенціалу хореографічного мистецтва у розвитку своєї творчої індивідуальності; використання комплексу творчих завдань під час проходження педагогічної практики); визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, професійно-креативний), показники (сформованість мотивів та потреб у творчій діяльності, прагнення до творчого саморозвитку, знання особливостей розвитку особистісних індивідуальних творчих здібностей, оволодіння професійно-педагогічними вміннями) та рівні (самоактуалізації, креативний, медіальний, мінімальний) сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії;

- *уточнено* зміст ключових понять «індивідуальні творчі здібності майбутніх учителів хореографії», «позааудиторна виховна робота», «формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії» та виокремлено їх структуру;

- *подальшого розвитку набули* форми і методи формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці та впровадженні в освітній процес вищих навчальних закладів навчально-методичного комплексу, який складається з посібника «Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії» та методичних матеріалів «Стратегії формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії (практичний аспект)».

Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі вищих педагогічних навчальних закладів при викладанні дисциплін: «Теорія і методика виховання у ВНЗ», «Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом», «Ритміка і музичний рух».

Матеріали дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (довідка № 1148/18 від 14.06.2016 р.), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 05/208 від 27.05.2016 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1197 від 24.06.2016 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1522/01 від 16.06.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. У методичному посібнику «Теоретико-методологічні, медико-біологічні аспекти в хореографії та спорті» (2016, авторський колектив) автором охарактеризовано особливості розвитку музично-ритмічних здібностей майбутніх педагогів-хореографів (автор. стор. 160–167).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження представлені на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Мистецтво в контексті мистецької парадигми: вітчизняний та зарубіжний досвід» (Умань, 2013); «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2013); «Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції: інтеркультурний вимір» (Суми, 2013); «Педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О. П. Рудницької» (Київ, 2014–2016); «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2015); «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2014; 2016); «Развитие творческого потенциала личности и общества» (Прага, 2014); «Теорія і практика освіти в сучасному світі» (Чернігів, 2015); «Концептуальні проблеми модернізації сучасної системи освіти на засадах формування духовно-патріотичних цінностей студентської молоді» (Вінниця–Бар, 2016); *всеукраїнських* – «Педагогічні, психологічні та медико-біологічні аспекти в хореографії та спорті» (Львів, 2016); «Актуальні проблеми підготовки сучасного вчителя» (Умань, 2012, 2013); «Творча спадщина Тараса Шевченка як чинник національно-патріотичного виховання майбутніх учителів мистецьких дисциплін» (Умань, 2014); «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2011–2013); «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (Київ, 2014); «Молодь, наука, освіта та мистецтво» (Умань, 2015); «Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів» (Умань, 2014); «Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти» (Умань, 2014–2016), «Становлення майбутнього вчителя-філолога у процесі вивчення регіонального фольклору» (Умань, 2016), а також обговорювалися на засіданнях кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у 20 (19 одноосібних) наукових публікаціях, з яких 7 відображають основні наукові результати, 11 – мають апробаційний характер, 2 – додатково репрезентують наукові висновки.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (290 найменувань, зокрема 5 іноземною мовою), 16 додатків на 50 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 271 сторінку, із них 192 – основного тексту. Робота містить 16 таблиць та 17 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, гіпотезу, завдання, об'єкт і предмет дисертаційної роботи; охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретичні аспекти дослідження проблеми формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії»* – проаналізовано стан дослідженості проблеми творчих здібностей у науковій літературі, визначено сутність і структуру індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії, з'ясовано потенціал хореографічного мистецтва у формуванні індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії засобами позааудиторної виховної роботи.

Вивчення наукових джерел із проблеми творчих здібностей (Д. Богоявленська, Л. Виготський, П. Гальперін, Дж. Гілфорд, С. Грузенберг, І. Кант, О. Леонтьєв, В. Озеров, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, Ю. Самарін, Б. Теплов, Л. Терстоун, З. Фрейд, В. Шадриков та ін.) дало змогу зробити висновок про багатоаспектність поглядів учених на їх природу, структуру та шляхи розвитку.

Унаслідок аналізу філософських, психолого-педагогічних наукових досліджень визначено *творчі здібності* як систему індивідуальних властивостей особистості, що допомагає досягти високих результатів у творчій діяльності. Дефінітивний аналіз поняття «індивідуальні творчі здібності» виявив його складність і взаємообумовлений зв'язок понять: «індивідуальність» (Б. Ананьєв, М. Бердяєв, І. Кон, І. Резвіцький, В. Тугарінов, Л. Фейєрбах, П. Флоренський, М. Хайдеггер та ін.), «творча індивідуальність» (Д. Богоявленська, В. Загвязинський, В. Кан-Калік, Н. Кічук, О. Кульчицька, В. Моляко, М. Нікандров, О. Отич, В. Роменець, С. Сисоєва та ін.), «творча діяльність» (К. Абульханова-Славська, В. Загвязинський, В. Кан-Калік, Н. Кузьміна, О. Рудницька, В. Сластьонін, С. Сисоєва та ін.).

У структурі *індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії* виокремлено такі компоненти: *базовий* – психофізіологічний потенціал студентів-хореографів (хореографічні та музично-ритмічні здібності, психодинамічні особливості); *мотиваційний* – ставлення майбутніх учителів хореографії до творчого саморозвитку та самореалізації (мотиви, потреби, мета); *пізнавальний* – система фундаментальних знань із хореографічного мистецтва, гнучкість і критичність мислення, які обумовлені вимогами до педагогічно-хореографічної діяльності, її результативністю. Відзначено, що важливим елементом структури індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів

хореографії є *емоційний* компонент, унікальною властивістю якого є те, що він пов'язаний з усіма іншими компонентами, оскільки творчий процес неможливий без емоційної активізації, а сприятливі емоційні стани впливають на пам'ять, міркування, готовність ризикувати, когнітивну організацію та прийняття рішень. Це позитивно впливає на формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії, позначається на когнітивній, творчій та інших функціях, активізує процес творчого мислення.

З'ясовано, що у формуванні індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії невичерпними можливостями володіє хореографічне мистецтво. Воно охоплює різні сторони психіки людини: сприйняття, уяву, почуття, думки, волю та ін. Впливаючи на внутрішню і зовнішню красу особистості, хореографічне мистецтво прищеплює основи моральної культури, етикету і манер поведінки майбутнім учителям хореографії. Хореографічне мистецтво відіграє важливу роль у розвитку свідомості та самосвідомості людини, у вихованні моральних якостей особистості, у формуванні світогляду. Його синкретичність не тільки передбачає формування і розвиток музичних і рухових здібностей, але й учить зберігати і зміцнювати здоров'я, що є особливо актуальним для сьогодення. Заняття хореографією чинять різнобічний вплив не тільки на внутрішню і зовнішню красу фізичної організації людини, але й на її опорно-руховий апарат, серцево-судинну, дихальну і нервову системи, а колективна форма занять допомагає реалізовувати потребу у спілкуванні. Педагогічний та мистецтвознавчий потенціал хореографії обумовлений її синтетичним характером, який об'єднує в собі музику, ритміку, образотворче мистецтво, театр і пластику рухів. Виховний потенціал хореографічного мистецтва активізує естетичне ставлення майбутніх учителів хореографії до навколишньої дійсності, стимулює емоційно-образну, художньо-пізнавальну активність, мотивує зацікавленість національною культурою. Хореографічне мистецтво відіграє важливу роль у розвитку свідомості та самосвідомості людини, у вихованні моральних цінностей особистості, у формуванні творчої індивідуальності.

Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у вищих навчальних закладах відбувається шляхом залучення студентів-хореографів до позааудиторної виховної роботи. У цьому контексті позааудиторна виховна робота є важливою частиною освітнього процесу вищих навчальних закладів, оскільки є сприятливим ґрунтом для включення майбутніх учителів хореографії у творчу діяльність. У процесі дослідження, визначаємо *позааудиторну виховну роботу* як особливий вид діяльності, у якій переважає елемент самореалізації і яка володіє великими можливостями для задоволення інтересів та творчого саморозвитку майбутніх учителів хореографії. Особливостями виховної роботи вищих навчальних закладів у контексті формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії є: розвиток здатності студентів до вмотивованого та ефективного планування та використання позааудиторної роботи для самоосвіти і творчої діяльності; створення у педагогічному навчальному закладі сприятливого виховного середовища для творчої самореалізації студентів та отримання задоволення від цієї діяльності через розширення можливостей для розкриття емоційного, психофізіологічного, креативного та інтелектуального потенціалу особистості.

У другому розділі – «*Діагностика сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії*» – визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії, висвітлено методикау їх діагностування; здійснено аналіз сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії; представлено хід та результати констатувального етапу експерименту.

Для аналізу та оцінювання кількісно-якісних характеристик сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії визначено такі критерії з відповідними показниками, а саме: *мотиваційно-ціннісний* (сформованість мотивів та потреб у творчій діяльності; наявність стійкого та позитивного інтересу хореографічного мистецтва; прагнення до творчого саморозвитку); *когнітивний* (знання основ хореографічного мистецтва; знання особливостей психофізіологічного та творчого розвитку дітей різного віку; знання особливостей розвитку особистісних творчих здібностей); *професійно-креативний* (оволодіння професійно-педагогічними уміннями; досвідом застосування хореографічних умінь; здатністю використовувати комплекс креативних завдань для розвитку індивідуальних творчих здібностей).

На основі визначених критеріїв та їх показників охарактеризовано чотири рівні сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії: самоактуалізації, креативний, медіальний, мінімальний.

Рівень самоактуалізації притаманний студентам із найвищим ступенем сформованості індивідуальних творчих здібностей, визначається потребою майбутніх педагогів-хореографів у всебічному розвитку та реалізації творчого і духовного потенціалу, об'єктивним сприйняттям оточення, світу і свого місця в ньому; прагненням до пошуку індивідуального творчого стилю діяльності; багатством емоційної сфери та духовного життя, високим рівнем моральності.

Креативний рівень властивий студентам, які мають стійку мотивацію у професійно-творчій діяльності та оволодінні професійно-педагогічними уміннями; ґрунтовні знання особливостей психофізіологічного та творчого розвитку дітей різного віку, розвитку індивідуальних творчих здібностей. Визначаються оригінальністю та нестандартністю у використанні комплексу креативних завдань для розвитку індивідуальних творчих здібностей; креативним підходом у застосуванні хореографічних умінь.

Медіальний рівень притаманний студентам, у яких слабка мотивація до творчого саморозвитку, професійно-творчої діяльності та оволодіння професійно-педагогічними уміннями; несистематизовані знання особливостей психофізіологічного та творчого розвитку дітей різного віку, розвитку індивідуальних творчих здібностей. Не вирізняються оригінальністю та нестандартністю у використанні комплексу креативних завдань для розвитку індивідуальних творчих здібностей та у застосуванні хореографічних умінь.

Мінімальний рівень характерний для студентів, у яких відсутня мотивація до творчого саморозвитку та потреба у професійно-творчій діяльності й оволодінні професійно-педагогічними уміннями; мають фрагментарні знання особливостей психофізіологічного та творчого розвитку дітей різного віку, щодо розвитку індивідуальних творчих здібностей. Характеризуються шаблонним мисленням

у використанні комплексу креативних завдань для розвитку індивідуальних творчих здібностей; відсутністю креативності у застосуванні хореографічних умінь.

Для проведення констатувального етапу експерименту визначено контрольну (120 студентів) та експериментальну (127 студентів) групи.

Для визначення рівнів сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії було використано комплекс взаємопов'язаних методів і методик, серед яких: бесіда, анкетування, спостереження; авторські діагностичні матеріали (анкета «Сформованість мотивів та потреб у творчій діяльності», комплексний діагностичний моніторинг фахових умінь студентів у процесі навчальної діяльності: («Сформованість хореографічних здібностей майбутніх учителів хореографії», «Сформованість музично-ритмічних здібностей майбутніх учителів хореографії», «Сформованість постановочно-творчих здібностей майбутніх учителів хореографії»); «Тестові завдання з основ хореографічного мистецтва», комплексна контрольна робота з дисципліни «Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом»); психолого-педагогічні методики, діагностики та тести: тест-опитувальник «Діагностика самоактуалізації особистості» (адаптований О. Лазукіним), опитувальник Н. Вишнякової «Креативність», «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» (А. Реан, В. Якунін), тест «Діагностика креативності» Е. Торренса (адаптована А. Вороніним), опитувальник креативності Д. Джонсона (адаптований Е. Тунік).

У ході констатувального етапу експерименту встановлено, що за всіма визначеними критеріями у майбутніх учителів хореографії переважає мінімальний рівень сформованості індивідуальних творчих здібностей (55,8 % студентів із контрольної та 55,2 % – з експериментальної груп). Встановлено значний відсоток студентів з медіальним рівнем (38,4 % респондентів із контрольної та 38,6 % – з експериментальної груп). Креативному рівню відповідала сформованість індивідуальних творчих здібностей у 5,8 % респондентів контрольної та в 6,2 % експериментальної груп. Рівень самоактуалізації не було виявлено серед студентів обох груп, а відтак досліджувана проблема є своєчасною для вирішення.

З'ясовано причини переважання мінімального та медіального рівнів сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії: недостатнє врахування специфіки позааудиторної виховної роботи у формуванні індивідуальних творчих здібностей майбутнього вчителя хореографії; застосування у навчально-виховній діяльності переважно традиційних форм і методів роботи.

Ця обставина зумовила необхідність обґрунтування ефективних педагогічних умов формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів.

У третьому розділі – *«Дослідно-експериментальна робота з формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії»* – визначено зміст поняття «формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії»; обґрунтовано педагогічні умови формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи; представлено хід та результати формувального етапу експерименту; подано порівняльний аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії визначаємо як цілеспрямований процес залучення студентів до освітньої діяльності, який забезпечує розвиток їхніх індивідуальних творчих здібностей, мотивує до самореалізації, активізує креативність, створює можливості для саморозвитку, пошуку індивідуального творчого стилю діяльності та самоактуалізації.

На основі аналізу літературних джерел та результатів констатувального етапу експерименту обґрунтовано педагогічні умови формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів: створення креативного середовища у позааудиторній діяльності як мотиваційного чинника формування індивідуальних творчих здібностей; активізація знань студентів щодо використання потенціалу хореографічного мистецтва у розвитку своєї творчої індивідуальності; використання комплексу творчих завдань у процесі проходження педагогічної практики.

Необхідність *створення креативного позааудиторного середовища як мотиваційного чинника формування індивідуальних творчих здібностей* викликана тим, що креативне позааудиторне середовище спроможне повною мірою задовольнити потреби та інтереси кожного студента, що не можна повністю здійснити під час аудиторної роботи. Креативне середовище дає змогу студентам самостійно обирати види хореографічних занять за бажанням, сприяє розвитку і підтримці стійкого інтересу майбутніх учителів-митців до мистецтва хореографії, формуванню індивідуальних творчих здібностей, мобілізує увагу і пам'ять, розвиває почуття відповідальності, вміння працювати в команді та привчає до самостійності. Означену педагогічну умову реалізовано шляхом залучення студентів до організації та проведення хореографічного фестивалю «Квітнева феєрія» з метою формування мотивації до творчої самореалізації, креативності, моральних цінностей та організаторських якостей. Для стимулювання майбутніх учителів хореографії до набуття виконавської, постановчої та методично-хореографічної компетенцій під час формувального етапу експерименту їх залучали до предметних олімпіад: «Історія хореографічного мистецтва», «Народно-сценічний танець», «Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом», «Хореографія»; творчих проєктів та постановок: «Згадаймо вальсу звук чарівний», «Мистецтво заради миру» та ін.; різнорівневих танцювальних конкурсів та фестивалів: «Тріумф-Fest», «Planeta dance fest», «Global-dance» та ін. Зазначена умова спрямовувалася на формування стійкого прагнення майбутніх учителів хореографії до становлення педагогічної майстерності, бажання досягти успіху у творчо-педагогічній діяльності через максимальну самореалізацію власних індивідуальних творчих здібностей.

Активізація знань студентів щодо використання потенціалу хореографічного мистецтва у розвитку своєї творчої індивідуальності (друга педагогічна умова) забезпечувалася участю майбутніх учителів хореографії у позааудиторній науково-дослідницькій діяльності: створено проблемну наукову групу «Формування індивідуальних творчих здібностей дитини засобами хореографічного мистецтва», результати якої відображено у студентських статтях; проведено майстер-класи («Джаз як напрям сучасної хореографії», «Танцювальна культура народів світу», «Сучасні вимоги до уроку класичного танцю», «Гімнастика як основа для занять

танцем модерн» та ін.); семінари («Техніка Е. Жак-Далькроза як засіб творчого самовираження особистості майбутнього вчителя мистецьких дисциплін», «Інноваційні тенденції розвитку сучасної мистецької освіти: здобутки, проблеми, перспективи», «Збереження та розвиток українського народного танцю», «Танець модерн як засіб формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії» та ін.); конференції («Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти», «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства», «Наука, освіта, молодь» та ін.). Науково-дослідницька діяльність майбутніх учителів хореографії спрямовувалася на формування загальної наукової культури, дослідницьких умінь і навичок; освоєння студентами-хореографами основ професійно-творчої діяльності, методів, прийомів і навичок виконання науково-дослідницьких робіт, формування індивідуальних творчих здібностей і готовності до інноваційної діяльності.

Реалізація третьої педагогічної умови – *використання комплексу творчих завдань у процесі проходження педагогічної практики* – забезпечувала розвиток базового компонента індивідуальних творчих здібностей майбутніх педагогів-хореографів, сприяла формуванню їхнього творчого потенціалу, набуттю студентами практичних навичок творчого хореографа у майбутній професійній діяльності. Педагогічна практика у дослідженні розглядається як комплексний процес, спрямований на оволодіння студентами основ педагогічної майстерності учителя хореографії. Це мотивує студентів до майбутньої педагогічно-хореографічної діяльності, стимулює їх до прояву активності, самостійності, творчості, дозволяє свідомо опановувати формами і методами проведення уроків.

Під час проходження педагогічної практики студенти експериментальних груп виконували комплекс творчих завдань – сукупність навчальних вправ, що передбачає нестандартний спосіб їх розв'язання на основі набутих теоретичних знань і практичних навичок. Ці завдання розвивали хореографічні та музично-ритмічні здібності, творче мислення, креативність та пізнавальні інтереси студентів. Працюючи над виконанням творчих завдань, студенти-хореографи розробляли авторську програму партерного екзерсису для учнів початкової школи, комплекс вправ для усунення фізичних вад, авторський екзерсис із класичного або народно-сценічного танцю для учнів початкової школи.

З метою підвищення результативності формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії, набуття нового досвіду, вміння працювати у колективі в атмосфері довіри, студентів залучали до підготовки науково-творчих проектів: «Лускунчик на новий лад», «Навколо світу за 60 хвилин», «Сучасна хореографічна вистава «Панда-кунг-фу», «Легенда про птаха», «Право на життя: хореографія проти наркотиків та алкоголізму», «Чотири стихії». Спільно із учнями загальноосвітніх шкіл створено проекти – танцювальну казку «Дванадцять місяців», хореографічну виставу «Королівство танцю».

Теоретично обґрунтовані педагогічні умови спрямовувалася на формування всіх компонентів індивідуальних творчих здібностей: мотиваційного – уміння аналізувати власні інтереси і бажання, визначати нові інтереси на основі сформованості і розвитку колишніх, зіставляти свої можливості та відстоювати свої інтереси; когнітивного – уміння визначати для себе пізнавальні види діяльності;

досліджувати і розвивати особистий потенціал для реалізації ідеї науково-творчого проекту; базового компонента – уміння цілеспрямовано здійснювати свою хореографічно-педагогічну діяльність на практиці, застосовуючи набуті під час навчання знання та навички.

Ефективність упровадження педагогічних умов формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів підтверджена позитивними змінами, які виявлені під час проведення контрольного зрізу експериментальної роботи та значною динамікою рівнів у студентів експериментальної групи (табл.).

Таблиця

Динаміка рівнів сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії за результатами констатувального та формувального етапів експерименту (у %)

Групи Рівні	Контрольна група		Динаміка у %	Експериментальна група		Динаміка у %
	До експер.	Після експер.		До експер.	Після експер.	
	%	%		%	%	
Самоактуалізації	–	–		–	1,6	+1,6
Креативний	5,8	6,8	+1,0	6,2	14,9	+8,7
Медальний	38,4	40,2	+1,8	38,6	56,2	+17,6
Мінімальний	55,8	53,0	-2,8	55,2	27,3	-27,9

Перевірка статистичної значущості одержаних результатів за допомогою критерію Пірсона χ^2 підтвердила, що відмінності у рівнях сформованості індивідуальних творчих здібностей не випадкові, а є наслідком упровадження визначених педагогічних умов у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано новий підхід до розв'язання проблеми формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів, що знайшло відображення в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці відповідних педагогічних умов.

1. Теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії лежить на перетині психології й педагогіки і є основою для розвитку творчих здібностей особистості.

На основі аналізу наукових праць встановлено, що під загальними здібностями розуміється така система індивідуально-вольових властивостей людини, яка забезпечує відносну легкість і продуктивність в оволодінні знаннями і здійсненні різних видів діяльності. Загальні здібності є результатом як природного

обдарування, так і всебічного розвитку особистості. Під спеціальними здібностями розуміють систему індивідуальних властивостей особистості, що допомагає досягти високих результатів у спеціальній діяльності. Розкрито сутність ключових понять дослідження: «індивідуальні творчі здібності майбутніх учителів хореографії», «позааудиторна виховна робота», «формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії».

З'ясовано, що індивідуальні творчі здібності майбутніх учителів хореографії є головною ознакою творчої індивідуальності особистості та формуються і розвиваються під впливом природного, соціального та інформаційного середовища, включають у себе творче мислення, уяву, мотиви, установки особистості на творчість, активність, комунікативно-творчі здібності. Визначено такі структурні компоненти індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії: базовий – психофізіологічні потенції студентів-хореографів (хореографічні та музично-ритмічні здібності, психодинамічні особливості); мотиваційний – ставлення майбутніх учителів хореографії до творчого саморозвитку та самореалізації (мотиви, потреби, мета); пізнавальний – система фундаментальних знань із хореографічного мистецтва, гнучкість і критичність мислення (знання, уміння, навички).

2. Розкрито особливості виховної роботи вищих навчальних закладів у контексті формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії: розвиток здатності студентів до вмотивованого та ефективного планування та використання позааудиторної роботи для самоосвіти і творчої діяльності; створення у педагогічному навчальному закладі сприятливого виховного середовища для творчої самореалізації студентів та отримання задоволення від цієї діяльності через розширення можливостей для розкриття емоційного, психофізіологічного, креативного та інтелектуального потенціалу особистості.

З'ясовано, що у вихованні та повноцінному вдосконаленні особистості хореографічне мистецтво володіє величезним потенціалом. Встановлено, що формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх педагогів-хореографів мистецтвом танцю здійснюється насамперед через такі функції: пізнавальну, виховну, комунікативну, естетичну. Педагогічний та мистецтвознавчий потенціал хореографії обумовлений її синтетичним характером, який об'єднує музику, ритміку, образотворче мистецтво, театр і пластику рухів. Виховний потенціал хореографічного мистецтва сприяє естетичному ставленню майбутніх учителів хореографії до навколишньої дійсності, стимулює емоційно-образну, художньо-пізнавальну активність, мотивує зацікавленість національною культурою.

Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів потрактовано нами як цілеспрямований процес залучення студентів до освітньої діяльності, який забезпечує розвиток їхніх індивідуальних творчих здібностей, мотивує до самореалізації, активізує креативність, створює можливості для саморозвитку, сприяє прагненню до пошуку індивідуального творчого стилю діяльності та самоактуалізації. Встановлено, що позааудиторна виховна робота вищих навчальних закладів має потужні можливості у формуванні індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії. Позааудиторну виховну роботу

визначено як особливий вид діяльності, у якій переважає елемент самореалізації і яка володіє великими можливостями для задоволення інтересів та творчого саморозвитку майбутніх учителів хореографії.

3. Визначено критерії та показники сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії: мотиваційно-ціннісний (сформованість мотивів та потреб у творчій діяльності; наявність стійкого та позитивного інтересу до хореографічного мистецтва; прагнення до творчого саморозвитку); когнітивний (знання основ хореографічного мистецтва; особливостей психофізіологічного та творчого розвитку дітей різного віку; особливостей розвитку особистісних творчих здібностей); професійно-креативний (оволодіння професійно-педагогічними вміннями; досвідом застосування хореографічних умінь; здатністю використовувати комплекс креативних завдань для розвитку індивідуальних творчих здібностей).

На основі визначених критеріїв та їх показників охарактеризовано чотири рівні сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії: самоактуалізації, креативний, медіальний, мінімальний. Констатувальний етап експерименту засвідчив переважання мінімального рівня (55,2 %), медіальний (38,6 %) та креативного (6,2 %) рівні сформованості означеної якості у майбутніх учителів хореографії в експериментальній та контрольних групах були менш виражені. Рівня самоактуалізації не було виявлено серед студентів обох груп.

4. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів: створення креативного позааудиторного середовища як мотиваційного чинника формування індивідуальних творчих здібностей; активізація знань студентів щодо використання потенціалу хореографічного мистецтва у розвитку своєї творчої індивідуальності; використання комплексу творчих завдань у процесі проходження педагогічної практики.

Створення креативного позааудиторного середовища як мотиваційного чинника формування індивідуальних творчих здібностей відбувалося шляхом залучення студентів до різних видів хореографічної позааудиторної виховної роботи: хореографічного фестивалю, предметних олімпіад, творчих проектів та постанов, різнорівневих танцювальних конкурсів та фестивалів. Зазначена умова спрямовувалася на формування стійкого прагнення майбутніх учителів хореографії для становлення педагогічної майстерності, мотивації у досягненні успіху у творчо-педагогічній діяльності через максимальну самореалізацію власних індивідуальних творчих здібностей.

Друга педагогічна умова набула втілення через участь майбутніх учителів хореографії у позааудиторній науково-дослідницькій діяльності. Дієвою формою науково-дослідницької діяльності визначено: проблемну наукову групу, участь у майстер-класах, різнорівневих семінарах та конференціях. Науково-дослідницька діяльність майбутніх учителів хореографії спрямовувалася на формування загальної наукової культури, дослідницьких умінь і навичок; освоєння студентами-хореографами основ професійно-творчої діяльності, методів, прийомів і навичок виконання науково-дослідницьких і проектних робіт, формування індивідуальних творчих здібностей і готовності до інноваційної діяльності.

Реалізація третьої педагогічної умови – використання комплексу творчих завдань у процесі проходження педагогічної практики – забезпечувала розвиток базового компонента індивідуальних творчих здібностей майбутніх педагогів-хореографів, сприяла формуванню їхнього творчого потенціалу, набуттю студентами практичних навичок творчого хореографа у майбутній професійній діяльності.

Кількісно-якісним аналізом результатів дослідно-експериментальної роботи підтверджено ефективність і доцільність обґрунтованих та реалізованих педагогічних умов формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів. Встановлено наявність в експериментальній групі студентів із рівнем самоактуалізації (+1,6 %) та зростанням кількості студентів з креативним (+8,7 %) та медіальним (+17,6 %) рівнями сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії. Визначено зменшення кількості студентів із мінімальним (-27,9 %) рівнем.

Розглянуті в дисертації положення не вичерпують усіх завдань реалізації формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів. *Подальшого вивчення* й наукового обґрунтування потребують питання формування і розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх педагогів-митців у процесі інтеграції дисциплін хореографічного циклу. Зважаючи на актуальність досліджуваної теми, *рекомендовано*: розроблений навчально-методичний комплекс, який складається з посібника «Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії» та методичних матеріалів «Стратегії формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх вчителів хореографії (практичний аспект)», упроваджувати в освітній процес підготовки студентів-хореографів у вищих педагогічних навчальних закладах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Бикова О. В. Аналіз дослідження проблеми розвитку творчих здібностей: теоретичний аспект / О. В. Бикова // Актуальні питання мистецької освіти та виховання : зб. наук. пр. Сумського держ. пед. ун-ту ім. А. С. Макаренка / [ред. кол.: Ніколаї Г. Ю. (голов. ред.) та ін.]. – Суми : ВВП «Мрія», 2015. – Вип. 1–2 (5–6). – С. 3–14.
2. Бикова О. В. Вплив хореографічної культури на розвиток індивідуальних творчих здібностей майбутніх вчителів хореографії / О. В. Бикова // Вісник Чернігівського національного університету. Сер. «Педагогічні науки». – 2015. – Вип. 124. – С. 124–131.
3. Бикова О. В. Творча індивідуальність як основа розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії / О. В. Бикова // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (голов. ред.) та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – Вип. 12. – С. 125–130.

4. Бикова О. В. Організація дитячого хореографічного фестивалю як одна з педагогічних умов розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх вчителів хореографії / О. В. Бикова // Мистецтво і освіта : всеукр. наук. метод. журн. / [ред. кол.: Рагозіна В. В. (голов. ред.) та ін.]. – К. : Педагогічна думка, 2016. – № 1 (79). – С. 42–45.

5. Бикова О. В. Педагогічні умови розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки / О. В. Бикова // Молодь і ринок : наук-пед. журн. Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка / [ред. кол.: Скотіна Н. (шеф-ред.) та ін.]. – Дрогобич : Поліграфічна фірма «Швидкодрук», 2016. – № 8 (139). – С. 146–150.

6. Бикова О. В. Розвиток музично-ритмічних здібностей як складової індивідуальних творчих здібностей майбутніх педагогів-хореографів / О. В. Бикова // Наука і освіта : наук-практ. журн. Південноукраїнського нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського / [ред. кол.: Чебикін О. (гол. ред.) та ін.]. – Одеса, 2016. – № 6. – С. 40–45.

7. Vykova O. Children's dance festival organization as an aspect of professional and creative training of pre-service teachers of choreography / Vykova O. // Australian Journal of Education and Science, Sydney University Press. – 2016. – № 1 (17). – P. 208–215.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Бикова О.В. Розвиток індивідуальних здібностей майбутніх вчителів хореографії у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів / О. В. Бикова // Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Умань, 20–21 жовт. 2011 р.). – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – С. 18–20

9. Бикова О. В. Педагогічні умови розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії / О. В. Бикова // Мистецтво у контексті освітньої парадигми: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Умань, 18–19 січ. 2013 р.). – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – С. 22–26

10. Бикова О. В. Розвиток творчих здібностей дітей у дитячому хореографічному колективі за системою Ж. Далькроза / О. В. Бикова // Техніка Е. Жак-Далькроза як засіб творчого самовираження особистості майбутнього вчителя мистецьких дисциплін : матеріали Міжнар. наук.-практ. семінару, (Умань, 25–26 черв. 2013 р.). – Умань : Візаві, 2013. – С. 20–23.

11. Бикова О. В. Розвиток індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії засобами інноваційних технологій / О. В. Бикова // Мистецька освіта у контексті європейської інтеграції : матеріали III Міжнар. наук. конф., (Суми, 1–3 жовт. 2013 р.) / [ред. кол.: Г. Ю. Ніколаї (голов. ред.) та ін.]. – Суми : СумДУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – С. 9–11.

12. Быкова О. В. Индивидуальные творческие способности – основа творческого потенциала будущих учителей хореографии / О. В. Быкова // Development of the creative potential of a person and society : materials of the II international scientific conference on January 17–18, 2014. – Prague : Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», 2014. – P. 178–185.

13. Бикова О. В. Спадщина великого кобзаря як джерело образності та змісту в хореографічному мистецтві / О. В. Бикова // Творча спадщина Тараса Шевченка як чинник національно-патріотичного виховання майбутніх учителів мистецьких дисциплін : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Умань, 28 берез. 2014 р.) / (голов. ред. Дудник О. В.). – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 9–12.

14. Бикова О. В. Український народний танець як один із засобів розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх вчителів хореографії / О. В. Бикова // Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, (Умань, 23–24 трав. 2014 р.) / ред. кол.: О. В. Дудник, Л. М. Андрощук. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 12–16.

15. Бикова О. В. Вплив сучасних освітніх технологій на розвиток індивідуальних творчих здібностей майбутніх вчителів хореографії / О. В. Бикова // Теоретико-методологічні аспекти: здобутки, проблеми та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 24 жовт. 2014 р. / Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, факультет мистецтв ; [ред. кол.: Дудник О. В. (голов. ред.), Калабська В. С. (відп. ред.) та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 14–17.

16. Бикова О. В. Етичні та естетичні основи професійної підготовки майбутніх вчителів хореографії / О. В. Бикова // Молодь, освіта, наука та мистецтво : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару, 27–28 лист. 2014 р. / Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, факультет мистецтв ; [ред. кол.: Дудник О. В. (голов. ред.), Калабська В. С. (відп. ред.) та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 16–19.

17. Бикова О. В. Індивідуальні творчі здібності як складова творчого потенціалу майбутніх педагогів-хореографів / О. В. Бикова // Молодь, освіта, наука та мистецтво : матеріали Всеукр. наук.-метод. семінару, (Умань, 27 листоп. 2015 р.) / Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, факультет мистецтв ; [ред. кол.: Ятло Л. П. (голов. ред.), Калабська В. С. (відп. ред.) та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – С. 46–50.

18. Бикова О. В. Значення музично-ритмічних здібностей у розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх педагогів-хореографів / О. В. Бикова // Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 25 черв. 2016 р. / ред. кол.: Л. М. Андрощук (голов. ред.), Л. П. Ятло, С. В. Куценко. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – С. 8–12.

*Опубліковані праці, які додатково відображають
наукові результати дисертації*

19. Бикова О. В. Розвиток музично-ритмічних здібностей як передумова формування творчого потенціалу майбутніх педагогів-хореографів / О. В. Бикова // Теоретико-методологічні, медико-біологічні аспекти в хореографії та спорті : метод. посіб. / упоряд. О. А. Плахотнюк. – Львів : СПОЛОМ, 2016. – С. 160–167.

20. Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії : навч.-метод. посіб. / О. В. Бикова. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 180 с.

АНОТАЦІЇ

Бикова О. В. Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2017.

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і запропонований новий підхід до розв'язання проблеми формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів.

На основі узагальнення філософської, психолого-педагогічної літератури розкрито стан розробленості проблеми, уточнено сутність ключових понять дослідження. Розкрито особливості формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів.

Визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії.

Обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії в процесі позааудиторної виховної роботи.

Ключові слова: індивідуальні творчі здібності, майбутні учителі хореографії, формування індивідуальних творчих здібностей, позааудиторна робота, педагогічні умови.

Bykova O. V. Formation of individual creative abilities of future choreography teachers in the process of extracurricular educational work of higher educational. – The manuscript.

The thesis for obtaining scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.07 – Theory and Methodology of Education. – Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. – Uman, 2017.

The theoretical generalization problem of formation of individual creative abilities of choreography future teachers during extracurricular educational work in higher education had been done in the thesis. The state of the problem had been revealed, the essence of the key concepts of the study had been clarified based on summarizing the philosophical, psychological and educational literature.

We interpret formation of individual creative abilities of choreography future teachers during extracurricular educational work of higher education institutions as a purposeful process of engaging students in educational activities, which ensures the development of their individual creativity, motivation to self-activates creativity, creating opportunities for self-development, promotes the desire to search individual creative style activities and self-actualization. It had been found that extracurricular educational work of higher education institutions is powerful in shaping individual creative abilities of future teachers of dance. We define extracurricular educational work as a special activity in which the self-realization is the predominant element and which has great potential to

meet the interests and creative self-development of the future teachers of dance. The forms of extracurricular educational work are visiting scientific groups, participation in conferences and seminars, competitions, workshops, concerts, festivals, watching performances, meetings with prominent choreography figures.

The features of formation of individual creative abilities of choreography future teachers during extracurricular educational work in higher education had been disclosed. The criteria and indicators of formation of individual creativity had been defined as motivational value is formation of motives and needs in creative activities; availability of stable and positive interest in the educational process; desire for creative self-development; cognitive is knowledge: fundamentals of choreography; psychophysiological features and creative development of children of all ages, individual creativity development; professional and creative is capture professional-pedagogical skills; use dance skills; ability to use complex creative tasks for the development of individual creativity. Four levels of individual creative abilities of future teachers of dance had been described: self-actualization, creative, medial, minimum on the basis of certain criteria and their indicators.

It had been proved and tested pedagogical conditions of individual creative abilities of choreography future teachers in extracurricular educational institutions of higher education: the creation of creative extracurricular environment as a motivational factor in the formation of individual creativity; activate students' knowledge about the potential use of choreography; the use of complex creative tasks in the process of pedagogical practice.

Quantitative and qualitative analysis of the results of the experimental work confirmed the effectiveness and feasibility of reasonable and realized pedagogical conditions of individual creative abilities formation of choreography future teachers during extracurricular educational work in higher education. It had been conducted the presence the number of students with a level of self-actualization (1.6 %) and the increasing number of students with a creative level (8.7 %) in the experimental group of individual creative abilities formation of future teachers of dance. It had been determined to reduce the number of students from medial (+ 17.6 %) and minimum (-27.9 %) levels of individual creative abilities formation of future teachers of dance.

Keywords: individual creative abilities, choreography future teachers, formation of individual creativity, extracurricular educational work, pedagogical conditions.

Быкова О. В. Формирование индивидуальных творческих способностей будущих учителей хореографии в процессе внеаудиторной воспитательной работы высших учебных заведений. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины. – Умань, 2017.

В диссертационном исследовании осуществлено теоретическое обобщение и предложено новый подход к решению проблемы формирования индивидуальных творческих способностей будущих учителей хореографии в процессе внеаудиторной работы высших учебных заведений. На основе обобщения философской, психолого-педагогической литературы раскрыто состояние разработанности проблемы, уточнена сущность ключевых понятий исследования. Раскрыты особенности

формирования индивидуальных творческих способностей будущих учителей хореографии в процессе внеаудиторной воспитательной работы высших учебных заведений.

Определены критерии, показатели и охарактеризованы уровни сформированности индивидуальных творческих способностей будущих учителей хореографии.

Обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования индивидуальных творческих способностей будущих учителей хореографии в процессе внеаудиторной воспитательной работы.

Ключевые слова: индивидуальные творческие способности, будущие учителя хореографии, формирование индивидуальных творческих способностей, внеаудиторная работа, педагогические условия.